

29.11.2022.

Група 25. Всесвітня історія. Урок 7. Ідеологічне осмислення нових реалій суспільного життя.
Ладиченко 10 клас с. 44-48.

Ідеологічне осмислення нових реалій суспільного життя

Перейшовши за цим посиланням <https://www.youtube.com/watch?v=pBlh0n4Xpzs>, ви зможете переглянути відеофільм, присвячений особливостям ідеологій комунізму та соціал-реформізму.

Карикатура на капіталістичний лад.

1. Комунізм. Термін «комунізм» часто асоціюється з конкретними політичними партіями, але за своєю суттю комунізм — це ідеологія економічної рівності, яка, на думку її прибічників, має досягатись через усунення приватної власності на природні ресурси (землю, копалини тощо) та засоби виробництва (заводи, фабрики, устаткування), адже завдяки їм власники експлуатують працівників, які змушені продавати свою працю за заробітну платню.

Головний ідеолог марксизму К. Маркс вважав, що відновити соціальну справедливість може лише робітничий клас, якщо він повстане проти капіталістичних власників (або «буржуїв») і зможе заснувати нове суспільство без приватної власності, економічних класів та статків.

Особливості теорії комунізму:

- прагнення до побудови безкласового суспільства, заснованого на загальнонародній власності на засоби виробництва;
- соціальна рівність всіх, без винятку, членів суспільства і забезпечення їх потреб;
- забезпечення населення за принципом: «від кожного за можливостями, кожному - за потребою»;
- ідеологічні концепції на основі праць К. Маркса і В. Леніна.

Після завершення Першої світової війни в багатьох країнах світу були утворені комуністичні партії. За цих умов більшовики на чолі з В. Леніним вирішили створити

новий Інтернаціонал. У березні 1919 р. у Кремлі відбувся I (установчий) конгрес Комінтерну. На конгресі були присутні 52 делегати від 21 країни.

На II конгресі було прийнято статут і 21 умову вступу до Комінтерну. Серед умов, за яких можна було вступити до Комінтерну, - підтримка радянської Росії, визнання необхідності соціалістичної революції та диктатури пролетаріату.

Стрижнем теоретичної діяльності Комінтерну, його стратегії й тактики була концепція світової пролетарської революції. Коли ж розрахунки на її швидку перемогу не виправдалися, відбувся поступовий перехід до теорії про можливість мирного співіснування різних суспільних систем.

2. Соціал-реформізм. Іншим ідеологічним напрямом лівого спрямування був соціал-реформізм або соціал-демократія.

Особливості діяльності соціал-реформістів:

- заперечення пролетарської революції і диктатури пролетаріату;
- реформування існуючої соціальної системи шляхом надання найманим працівникам певних соціальних гарантій і прав;
- в окремих випадках, об'єднання або злиття з комуністами;
- ідеологічні засади - праці К. Каутського і Е. Бернштейна.

Під час Гамбургського конгресу, що відбувся у травні 1923 р., у якому взяли участь представники 43 партій з 30 країн, утворився Соціалістичний робітничий Інтернаціонал. Це міжнародне об'єднання соціал-демократичних партій проіснувало весь міжвоєнний період. Партії, які входили до складу Соціалістичного робітничого Інтернаціоналу, користувалися підтримкою понад 25 млн виборців. У травні 1923 р. було створено й Соціалістичний робітничий Інтернаціонал молоді, який об'єднав 33 молодіжні спілки загальною чисельністю 250 тис. членів.

Перейшовши за цим посиланням , ви зможете ознайомитися з теорією інтегрального націоналізму.

3. Інтегральний націоналізм. Інтегральний націоналізм зародився у Франції наприкінці XIX - на початку XX ст. і відповідно до викликів часу поставив націоналізм на новий рівень, у тому числі політичний. Поняття «інтегральний націоналізм» уперше вжив французький рояліст Шарль Моррас у статті «Le Nationalisme integral», надрукованій 2 березня 1900 р. Моррас, а також його друг і однодумець Моріс Баррес сформулювали ширше тлумачення інтегрального націоналізму як світоглядного та політичного принципу, що передбачає визнання власної країни і власної нації найвищою цінністю, розгляд і розв'язання всіх питань винятково з позиції національних інтересів.

Для ідеологів інтегрального націоналізму цей термін теж став не випадковим. З одного боку, у широкому розумінні «інтегралізм» указував на всеохоплення націоналізму, а з другого (у більш вузькому значенні) - на той соціальний устрій, до встановлення якого прагнули інтегральні націоналісти. Однією із центральних ідей інтегралізму було заперечення всіх інших ідеологій та повна монополізація політичної влади її носіями.

- **Ідеолог українського інтегрального націоналізму Д. Донцов (справжнє прізвище Шелкоп'юров).**

Інтегральний націоналізм культивує виникнення почуття національної винятковості й вищості, яке спричиняє появу шовінізму, екстремального націоналізму або імперського шовінізму, що зближує інтегральний націоналізм з націонал-соціалізмом.

Головні тези інтегрального націоналізму:

- інтереси та цінності нації вищі від усіх інших інтересів і цінностей (осіб, соціальних груп, інших націй, людства загалом);
- прагнення до війни між націями вічне. Тому вічною є війна;
- тільки нація, що перебуває у стані занепаду, відкидає необхідність завоювань;
- гасло німецьких націоналістів «Німеччина над усе» є найкращим національним гаслом;
- діяльність усіх членів нації має підпорядковуватися виключно національним інтересам;
- нещадне усунення з «національного організму» всього, що загрожує його єдності, інтересам і цінностям. Прикметою волі є нещадність щодо інших;
- національний фанатизм і аморальність — це зброя сильних народів, якою докочуються великі вчинки;
- правий той, хто сильніший.

Інтегральний націоналізм є різновидом нацизму, антидемократичною ідеологією, яка вимагає повного підпорядкування особи спільноті за національною ознакою.

Перейшовши за цим посиланням <https://www.youtube.com/watch?v=2cp-9QfVD9c>, ви зможете переглянути відеоматеріал, присвячений історії нацизму.

4. Фашизм і нацизм. Фашизм і нацизм - це ще один феномен ХХ ст., що виник у Європі між світовими війнами як відображення гострої соціальної кризи тогочасного суспільства.

Батьківщиною фашизму стала Італія. Першу фашистську організацію було створено в Мілані в березні 1919 р. Фашизм був породженням і віддзеркаленням тих складних процесів, які відбувались у цій країні в перш і повоєнні роки. В італійському суспільстві панували розчарування й невдоволення наслідками Першої світової війни. Італія

виявилася ніби переможеною в стані переможців. Фашисти критикували наявні порядки та обіцяли зміни на краще.

Фашистські організації називалися бойовими союзами (італ. *fascio di combattimento*). Члени організацій носили спеціальну воєнізовану форму - чорні сорочки, за що їх іще називали чорносорочечниками. Вони створили особливу організаційну структуру - легіони, когорти, віталися між собою на давньоримський манір помахом простягнутої вперед прямої руки. Лідером фашистського руху став Б. Муссоліні, колишній соціаліст, вигнаний з партії 1914 р. за незгоду з її антивоєнною платформою. У 1919 р. він ініціював створення фашистського руху.

До 1921 р. це був саме рух, а не політична партія. Лише в грудні 1921 р. на другому з'їзді фашисти перетворили свій рух на політичну партію і назвали її Національною фашистською партією (НПФ).

• **Лідер італійських фашистів - «дуче», або «вождь», Беніто Муссоліні.**

Націонал-соціалізм був явищем, притаманним іншій європейській державі — Німеччині. Зазнавши поразки в Першій світовій війні, Німеччина переживала глибоку економічну, політичну, моральну кризу. Версальський договір не тільки поставив економіку країни у дуже складне становище, а й глибоко принизив німців.

На цьому ґрунті почали розвиватися реваншистські ідеї, виникати націоналістичні рухи.

Однією з таких організацій стала Німецька робітнича партія (ДАП), утворена в січні 1919 р. в Мюнхені. Її організатор А. Дрекслер, націоналістично налаштований слюсар залізничного депо, того ж року запросив до лав партії Адольфа Гітлера, відомого гострими промовами з критикою Версальського договору. Дуже швидко Гітлер став лідером партії, яка 1920 р. отримала назву Націонал-соціалістичної робітничої партії Німеччини (НСДАП).

- **Ось деякі характерні жести, за допомогою яких, у поєднанні з відповідними інтонаціями голосу, Гітлер впливав на маси, переконуючи їх у необхідності довіряти йому та його людиноненависницьким ідеям.**

Бліц-обговорення

Чи доводилось вам бачити подібних імпульсивних ораторів? Яке враження справляли на вас їхні виступи? Чи вмієте ви відсторонено оцінювати слова, реальні вчинки й наміри політичних діячів?

Особливості нацизму і фашизму:

- націоналістичні тоталітарні течії, що представляли інтереси агресивних промислово-фінансових кіл суспільства;
- соціальна опора - люмпени, безробітні, військові;
- ліквідація парламентської демократії, терор, шовінізм, соціальна демагогія;
- вождизм, шовінізм, антикомунізм;
- стосовно нацизму - расизм (теорія вищої раси);
- ідеологічна основа - праці Ніцше, Шпенглера, Гегеля, Юнга.

Термін «тоталітарна держава» був висунутий Б. Муссоліні, а втілений у життя - А. Гітлером. «Корпоративний фашизм» поширювався в романських країнах Європи (Італія, Іспанія, Португалія) з потужними традиціями синдикалізму. Рухи, доктринально ближчі до НСДАП, утворювалися в германомовних країнах Північної Європи (Велика Британія, Норвегія, Данія, Нідерланди), де легшим було сприйняття ідеї «вищості германської раси». У католицькій Австрії націонал-соціалісти і фашисти італійської орієнтації були конкуруючими силами.

НСДАП досягла влади в Німеччині 1933 р. і відразу почала втілювати в життя свої маніакальні ідеї. Закінчилося це встановленням тоталітарної диктатури, фізичною розправою з політичними опонентами, розв'язанням світової війни, винищенням цілих етносів, а згодом - трагедією самого німецького народу.

Формуємо компетентності

Хронологічну. Поставте події у хронологічній послідовності: утворення Соціалістичного робітничого Інтернаціоналу; проголошення «Маніфесту Комінтерну до пролетарів світу»; перетворення фашистського руху на політичну партію; отримання партією назви - Націонал-соціалістична робітничка партія Німеччини (НСДАП). Просторову. Покажіть на карті (див. посилання на стор.), у яких країнах мав розповсюдження фашизм, а в яких - різновиди націонал-соціалізму.

Інформаційну. Використавши додаткові джерела, визначте, якими символами користувались (і користуються) нацистські та фашистські організації.

Логічну. 1. Які цілі ставили перед собою комуністичні партії Європи після Першої світової війни?

2. Проаналізуйте ідейні засади інтегрального націоналізму.

3. Спробуйте обґрунтувати або спростувати тезу про неминучість зародження і розвитку фашизму і нацизму в країнах Європи.

4. У чому полягала різниця між італійським фашизмом і німецьким націонал-соціалізмом?

Аксіологічну. Схарактеризуйте принципи діяльності Комінтерну. Висловіть своє ставлення до неї.

Громадянську. Історична література по-різному визначає поняття фашизму. Висловіть свою думку щодо цього.